

Num. cap. xxvii, vers. 21; unde Eleazar Hebraice idem est quod Dei *ancillium*; hoc enim ipse exhibit principi Josue, totisque castris Hebræorum. Successit Eleazaro patri in Pontificatu Phinees, filius magni vir zeli, ut patet *Num. xxv, 41*.

IN MONTE EPHRAIM. — Hinc patet Gabaa fuisse in tribu Ephraim; mirum ergo est, quod S. Hieronymus vel potius Eusebius in *Locis Hebraicis* eam ponat in tribu Benjamin; licet enim pleraque urbes Levitis assignate cap. xxi, essent in tribu Juda vel Benjamin; tamen Gabaa extra ordinem data est Eleazaro et Phinees, tum ob eorum merita, tum ut Eleazar Pontifex vicinus esset principi Josue in sua tribu Ephraim habitanti, ac eum consiliis omnique ope adjuvaret et dirigeret.

Denique Septuaginta in editione Romana nonnulla addunt, que etiam agnoscit Theodoretus et

Syrus (unde colligas Syrum ex Greco Septuaginta translatum esse, non ex Hebræo, uti alias monui), teste Masio. Ea sunt hæc: « In illa die sumentes filii Israel arcam Dei, circumdederunt in seipsis (Syrus, in Israele), et Phinees functus est sacerdotio pro Eleazaro patre suo quoadusque mortuus est, et defossus in Gabaa, quæ ipsius. Filii autem Israel abierunt unusquisque ad locum suum, et ad suam civitatem. Et coluerunt filii Israel Astartem et Astaroth, et deos gentium quas in circuitu ipsorum. Et tradidit eos Dominus in manus Eglon regis Moab, et dominatus est eorum annos decem et octo. »

Verum hæc huc transcripta videntur ex libro *Judicum*, ubi ea audiemus. Unde et Syrus ait hæc notari obelisco, quasi addititia. Nam in Hebræo, Chaldaeo, Latino, Septuaginta, Complutens. et Regio desunt hoc loco.

COMMENTARIA

IN

LIBRUM JUDICUM.

ARGUMENTUM.

Dicitur hic Liber Judicum (1), populi Israel, qui scilicet eum a Philistinis, Moabitibus, Ammonitis, Madianitis, etc., afflictum et servitute oppressum, ab eorum injuriis vindicarent et in libertatem asserebant. Deus enim ob idololatriam aliaque scelera populum his gentibus castigandum tradebat, ut is ad eum et ad Deum rediret: quod cum faceret, submittebat eis Judicum qui eos a tyrannide et tyrannis opprimentibus liberaret. Unde cap. iii, 9, dicitur: « Suscitavit salvatorem eis, et liberavit eos, Othoniel videlicet. » Quocirca judicare in hoc libro, uti et alibi sæpe, significat punire, defendere, vindicare. Hebraice hic Liber dicitur שופטים *Sophetim*, id est, Judices. Inde magistratus summus apud Penos nomen accepit, qui *Suffetes* dicitur, ut ait Livius lib. VIII, *Decade 3*. Penos enim et Phœnicæ multas ab Hebræis voces accepisse docet S. Augustinus, libro *Contra Epist. Pelitiani*, cap. civ. Fuit vero inter Judices et Reges differentia, quam assignat Lactantius, lib. IV *De Sapientia*, cap. x: « Primo, ait, non dominio regum subjecti fuerunt Judæi, sed populo ac legi civiles Judices præsederunt. Non tamen in annum constituti sunt, sicut Romani consules, sed perpetua jurisdictione subnixi. »

Horum ergo populi Judicum, id est vindicum, gesta Liber hic prosequitur, idque hoc fine, ut pateat Dei liberalitas in fideles et pios, ac ejusdem vindicta in infideles et impios. Unde notat Procopius ex hoc libro clare perspicui, quod e vera fide ac religione retenta, diligenterque culta, omnis rerumpublicarum salus et amplitudo pendeat: contra vero quemadmodum ex ea deserta et neglecta fœdum earumdem sequatur exitium, ruina et dedecus. D. Augustinus, lib. XVI *De Civit.* cap. xiiii: « Temporibus, ait, Judicum sicut se habebant peccata populi, ex misericordia Dei, alternaverunt prospera et adversa bellorum. » Et lib. XVIII, cap. xiii: « Post mortem Jesu Nave populus Dei Judices habuit, quibus temporibus al-

(1) Hic Liber continens historiam gestorum a Jone mortuo ad regimen Samuelis hebraice *Sophetim* vocatur; eo quod Judicum attributa erant æque se magistratum, nec vocabant Phœnici nomine *Suffetes*.

ternaverunt apud eos et humilitates laborum pro eorum peccatis, et prosperitates consolationum propter miserationem Dei. » S. Celestinus, epist. ad *Theodosium Imperatorem*: « Major, ait, vobis fidei causa esse debet, quam regni, ampliusque pro pace Ecclesiarum clementia vestra debet esse sollicita, quam pro securitate omnium terrarum. Subsequentur enim omnia prospera, si primitus quæ Deo sunt chariora serventur. »

Quæres primo, quænam Judicum horum fuerunt officia? Respondeo, primum fuit populum a servitute liberare, uti jam dixi. *Secundum*, bellis præesse; erant enim hi Judices quasi belli Duces et Imperatores. Unde Josephus eos vocat στρατηγούς, id est, Imperatores, et ὑποστρατηγούς, id est, subimperatores, sub Deo videlicet summo populi bellicæ Duce. *Tertium*, propriis judicare, id est jus populo dicere, eorumque lites justa sententia dirimere, uti fecit Samuel et Heli. Unde nonnulli Judices, ut Thola, Abesan, Ahinon, Abdon, nulla leguntur gessisse bella, sed tantum populo præfuisse et jus dixisse. Hinc licet ipsi non haberent absolutum jus necis et vitæ, reos tamen juxta legem morti adjudicabant et plectebant.

Quæres secundo, quale fuit horum Judicum regimen? Scitum est triplex esse Reipublicæ regimen, scilicet Democraticum cum δῆμος, id est, populus seipsum regit, in quo pluralitas vocum prævalet, remque dubiam definit, uti fit apud Helvetios; Aristocraticum, in quo ἀριστοι, id est, optimates imperant, uti erant olim Romæ Consules et Senatores, ac etiamnum sunt Venetis, Genæ et aliis in locis; Monarchicum, in quo μόνος, id est, unus solus imperat, uti Monarchæ in regnis suis sunt Reges et Principes absoluti, ac Cæsares.

Dico ergo, Judices hos habuisse regimen non Democraticum, nec Aristocraticum, sed Monarchicum. Unus enim solus Judex suo tempore præerat populo: monarchiam ergo obtinebat, at non regiam regum; nam nec novas leges condere, nec tributa populo imponere poterat, uti possunt reges, nec diademate et sceptro utebatur, nec satellitio regio utebatur, nec ungebatur, uti

unguntur reges, nec hereditario jure succedebat, ut faciunt filii regum, sed electionis Dei vel populi creabatur. Electus tamen per omnem vitam manebat Judex, id est, princeps; quare non erat dominus, sed conservator duntaxat et curator Rei-publice. Ita Abulensis. Erat ergo potestas Judicium valde limitata et restricta. Fuit igitur hic magistratus apud Hebræos similis magistratui Dictatorum apud Romanos; in eo tamen dissimilis, quod hic temporaneus esset, ille vero perpetuus. Porro monarchia hæc Judicium mixta erat Aristocratie. Nam Judices in rebus difficilioribus supremi consilii, quod Sanhedrim dicebatur, sententiam exquirere, ejusque decretis stare debebant, in cæteris vero legem Dei sequi ac juxta eam populum gubernare: unde non tam ipsi, quam Dei, Deique lex populum regebat. Hoc est quod Deus dixit Samueli Judici: « Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos, » I Reg. viii. Judices similes erant *deputati*; apud Athenienses, et nunc sunt Duces apud Venetos.

Quæres tertio, quot fuerint Judices, quot annis regnarunt? Respondeo fuisse quindecim, ac imperasse per annos 336, si Samueli demum annos octodecim duntaxat, juxta chronologiam quam Pentateucho præfixi; sin cum Saliano et aliis Samueli des annos duo et viginti, sicut anni Judicium 360. Primus enim Judex fuit Othoniel, qui imperavit annis quadraginta; secundus Aod annis octoginta; tertius Samgar per paucos menses; quartus Barac. cum Debbora annis quadraginta; quintus Gedeon pariter quadraginta; sextus Abimelech annos tres; septimus Thola annis tres et viginti; octavus Jair annis duo et viginti; nonus Jephthe annis sex; decimus Abesan annis septem; undecimus Ahialon annis decem; duodecimus Abdon annis octo; decimus tertius Samson annis viginti; decimus quartus Heli annis quadraginta; decimus quintus Samuel annis duo et viginti. Ultimus ergo Judex fuit Samuel; nam post eum populus petit regem, ac Dei jussu Samuel Saulem eis regem creavit, hoc tamen libro duorum ultimum, scilicet Heli et Samuelis acta non narratur, sed in libro primo Regum, eo quod filii Heli petendi regis et regni occasionem sua improbitate populo dederint, ac Samuel reipsa regem ei dedit. Quare restant tredecim priores quorum gesta hoc libro narrantur. Complectitur ergo hic

liber chronologiam gestorum ipsorum per 298 annos, scilicet ab anno mundi 2312, quo mortuus est Josue, et mox successit ei Othoniel Judicium primus, usque ad annum mundi 2810, quo mortuus est Samson, cui successit Heli et Samuel, quorum duorum gesta non hoc libro, sed in primo Regum recensentur.

Quæres quarto, an omnes hi Judices fuerint Sancti. Respondeo fuisse, excepto Abimelech, qui non fuit Judex, sed tyrannus: ipse enim principatum vi invasit; occisis fratribus omnibus qui erant filii Gedeonis. Judex enim constituebatur a Deo; quod si id non fieret, populus sibi eligebat et creabat Judicem: modo ex una, modo ex alia tribu. Porro Judices hos esse Sanctos patet ex S. Paulo, qui eos ut Sanctos celebrat *Hebr. xi*: « Deficit me tempus, ait, enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephthe, David, Samuel et Prophetis, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt reprobationes, obturaverunt ora leonum, extinxerant impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convalescerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra velerunt exterorum. » Et Ecclesiasticus, cap. xlii, vers. 13: « Et Judices, inquit, singuli suo nomine, quorum non est corruptum cor: qui non aversi sunt a Domino, ut sit memoria eorum in benedictione, et ossa eorum pallent de loco suo, et nomen eorum permaneat in æternum, permanens ad filios illorum virorum sanctorum gloria. »

Quæres quinto, quis hunc librum conscripsit? Respondeo id incertum est. Verisimile est Esdræ, vel Prophetam aliquem posteriorem, aut potius Samuelum (1), eum ex antiquis diariis et annalibus, quæ Judex quisque aut alius ejus tempore conscribat, collegisse, et in hunc librum scribendo redigisse; ita Theodoretus hic, *Quæst. I*. Idem dico de libro Ruth, et simile dixi de libro Josue.

Denique auctores, qui in librum Judicium commentaria scripserunt, sunt hi: Origenes, S. Augustinus, Theodoretus, Procopius, Isidorus, Hugo de S. Victore, Lyranus, Hugo Cardinalis, Dionysius Carthusianus, Abulensis, Cajetanus, Joannes Ferus, Arias Montanus, et e nostra Societate Nicolaus Serarius et Cosmas Magalianus, et Jacobus Boniferrius.

(1) Hæc opinio probabilior est.

CANONES

LIBRO JUDICUM PROPRII.

Primus. Crebro hic numerantur varis temporibus varii servitutis et oppressionis Hebræorum anni, quibus scilicet ipsi ab Eglon, Jabin, Ma-

dianitis, Philistinis aliisque regibus et gentibus vexati et oppressi fuerunt. Verum omnes hi anni non seorsim in chronologia ponendi computandi

sunt, sed intra tempora et annos proxime præcedentium vel sequentium Judicium includuntur. Id ita esse ostendam cap. iv, vers. 3.

Secundus. S. Scriptura annorum numerum consignans subinde intelligit eorum terminum, non quod integre in tali loco vel actione exacti sint, sed quod actio ibidem sit terminata. Sic *Exodi xii, 40*, dicitur: « Habitatio filiorum Israel in Ægypto fuit 430 annorum. » Id est, 430 anno terminata est, ait S. Augustinus, lib. *XVI De Civit. cap. xxiv*, in Ægypto enim habitaverunt tantum 215 annos. Sic *Judith, cap. ult., vers. 28*, dicitur permansisse in domo viri sui 103 annos, id est, usque ad annum vite sue 103: nam puellares annos egit in domo parentum, non viri. Sic *Judic. xiv, 17*, dicitur Dalila septem dies convivii flevisse, id est, usque ad septimam diem; nam flere cepit post tertium convivii diem.

Tertius. Respublica Hebræorum (ut et multe aliæ) post singulos 400 annos mutavit suum statum et formam ex Aristocratia in Monarchiam vel Democratiam; hæc enim est periodus multarum Respublicarum. Id liquet ex tabula chronol. quam Pentateucho præfixi.

Quartus. In hoc libro nonnulla narrantur, quæ a Judicibus non sunt gesta, sed tempore Judicium contigerunt. Quocirca duas sunt libri hujus partes. Priore gesta Judicium narrantur, additis initio eorumdem præambulis. Hi fit a cap. i usque ad cap. xvi, inclusive. Posteriore recensentur histo-

rie quedam, quæ sub Judice quoquam, qui non nominatur, evenerunt. Id fit a cap. xvi ad finem libri. Nam cap. xvii et xviii, narratur historia Michæ et idoli collocati in Dan; tribus vero ultimis capitibus recensetur historia uxoris Levite, ob cuius violationem tota tribus Benjamin pene ad interfectionem cassa est.

Quintus. Omnes hi Judices fuere typi et figura Christi. Sicut enim ipsi fuere salvatores Israelis, sic Jesus Christus est Salvator mundi, de quo plura cap. iii, 9.

Sextus. Spiritus Domini dicitur induisse Gedeonem, et irruisse in Samsonem, quoties aliquid ardui aggressurus erat: qua phrasi significatur primo spiritum Dei illum prævenisse et ad tantum opus impulsisse; secundo significatur copia et abundantia spiritus et fortitudinis illi indita, qua rem omnem supra vires naturæ facile et feliciter conficit.

Septimus. Sunt in hoc libro nonnulla insignia symbola et hieroglyphica, uti est res in vellere Gedeonis cap. vi, et stratagema militum Gedeonis laganas complodentium facibus emicantibus, quo percussus et prostratus fuere Madianite cap. vii, et septem cincinni Samsonis cap. xvi.

Item Apologi, uti est ille arborum in regem sibi Rhannum eligentium cap. ix, vers. 8.

Item Enigmatum, quale est illud Samsonis de leone habente favum mellis: « De comedente exivit cibus, et de forti egressa est dulcedo, » cap. xiv, vers. 14.

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Post Josue, tribus Juda prima bellum intit, et reliquis Chananæorum urbes expugnat. Secundo, vers. 12, Caleb Othonieli ob captam Cariath Sepher uxorem dat Axam filiam suam, eique postulanti dat irriguum superius et inferius. Tertio, vers. 21 et seqq., ceteræ tribus non exterminant Chananæos, ut jussisset Deus, sed eos faciunt tributarios, ideoque ab eis afflictæ fuere.

1. Post mortem Josue consuluerunt filii Israel Dominum, dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum, et erit dux belli? 2. Dixitque Dominus: Judas ascendet; ecce tradidi terram in manus ejus. 3. Et ait Judas Simeoni fratri suo: Ascende mecum in sortem meam, et pugna contra Chananæum, ut et ego pergam tecum in sortem tuam. Et abiit cum eo Simeon. 4. Ascenditque Judas, et tradidit Dominus Chananæum ac Pheræzæum in manus Simeon. 5. Invenitque Bezece decem millia virorum. 6. Fugit Bezece, et pugnaverunt contra eum, ac percusserunt Chananæum ac Pheræzæum. 7. Fugit autem Adonibezece, quem persecuti comprehenderunt, cæsis summitatibus manuum ejus ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. 8. Adduxeruntque eum in Jerusalem, et ibi mortuus est. 9. Oppugnant ergo filii Juda Jerusalem, et percusserunt in ore gladii, tradentes cunctam incendio civitatem. 10. Et postea descendentes pugnaverunt contra Chananæum, qui habitabat in ad meridiem, et in campatribus. 11. Pergensque Juda contra Chananæum, qui habitabat in Hebron (cujus nomen fuit antiquitus Cariath Arbe) percussit Cesai, et Ahiman, et Tholmai. 12. Dixitque Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher, et vastaverit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem. 13. Cumque cepisset eam Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam filiam suam conjugem. 14. Quam pergenterem in itinere monuit vir suus ut peteret a patre suo agrum. Quæ cum suspirasset sedens in asino, dixit ei Caleb: Quid habes? 15. At illa respondit: Da mihi benedictionem, quia terram arenam dedisti mihi: da et irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum palmarum, cum filiis Juda, in desertum sortis ejus, quod cognati Moysi, ascenderunt de civitate palmarum, cum filiis Juda, in desertum sortis ejus, quod est ad Meridiem Arad, et habitaverunt cum eo. 16. Abiit autem Judas cum Simeone fratre suo, et percusserunt simul Chananæum, qui habitabat in Sephaath, et interfecerunt eum. Vocatumque est nomen urbis Horma, id est, anathema. 17. Cepitque Judas Gasam cum finibus suis, et Ascalonem, atque Accaron cum terminis suis. 18. Fuitque Dominus cum Juda, et montana possedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant. 19. Dederuntque Caleb Hebron, sicut dixerat Moyses, qui delevit ex ea tres filios Enac. 20. Jebuzæum autem habitatorem Jerusalem non deleverunt filii Benjamin; habitavitque Jebuzæus cum filiis Benjamin in Jerusalem, usque in præsentem diem. 21. Domus quoque Joseph ascendit in Bethel, fuitque Dominus cum eis. 22. Nam cum obsiderent urbem, quæ prius Luza vocabatur, 23. viderunt hominem egredientem de civitate, dixeruntque ad eum: Ostende nobis introitum civitatis, et faciemus tecum misericordiam. 24. Qui cum ostendisset eis, percusserunt urbem in ore gladii; hominem autem illum, et omnem cognationem ejus

dimiserunt. 25. Qui dimissus, abiit in terram Bethim, et edificavit ibi civitatem, vocavitque eam Luzan: quæ ita appellatur usque in præsentem diem. 26. Manasses quoque non delevit Bethsan, et Thanac cum viculis suis, et habitatores Dor, et Jebllaam, et Mageddo cum viculis suis, cepitque Chananæus habitare cum eis. 27. Postquam autem confortatus est Israel, fecit eos tributarios, et delere noluit. 28. Ephraim etiam non interfecit Chananæum, qui habitabat in Gazer, sed habitavit cum eo. 29. Zabulon non delevit habitatores Cetron, et Naalol: sed habitavit Chananæus in medio ejus, factusque est ei tributarius. 30. Aser quoque non delevit habitatores Aecho, et Sidonis, Ahalab, et Achazib, et Helba, et Aphec, et Robob; 31. habitavitque in medio Chananæi habitatoris illius terræ, nec interfecit eum: 32. Nephthali quoque non delevit habitatores Bethsames, et Bethanath: et habitavit inter Chananæum habitatorem terræ, fueruntque ei Bethsamite et Bethanite tributarii. 33. Aretavitque Amorriæ filios Dan in monte, nec dedit eis locum ut ad planiora descenderent: 34. habitavitque in monte Hares, quod interpretatur testaceo, in Aialon et Salebim. Et aggravata est manus domus Joseph, factusque est ei tributarius. 35. Fuit autem terminus Amorriæ ab ascensu Scorpionis, petra, et superiora loca.

1. POST MORTEM JOSUE CONSULUERUNT FILII ISRAEL DOMINUM, etc. QUIS ERIT DUX BELLII? — *q. d.* Cum mortuo Josue duce nostro nullum habeamus, qui ei in ducatu succedat, sed principes tribuum et concilium Sanhedrim Rempublicam administrent, jamque tribus omnes succreverint, ut sufficient reliquum Chananæam expugnare, incolere et excolere, quod antea eis ob paucitatem non licuit, juxta decretum Domini, *Ezod. xxiii, 29*, quis nobis erit dux belli, hoc est, quæ tribus prima bellum a Josue contra Chananæos ceptum prosequatur, ut eos qui in sorte sua reliqui sunt expugnet, ac cæteris tribubus exemplum et initium det Chananæos in sorte sua residuos exterminandi? Patet ex Hebræo. Non enim quaerunt ducem, qui toti exercitui omnibusque tribubus præsit, sed qui partiale bellum inchoet in sua tribu cujus victoria, fama et gloria cæteros Chananæos consterneret, ut ceteræ tribus singulæ partiali bello Chananæos in terra et sorte sua adhuc residentes, similiter adortientes facilius superent et extrudant.

CONSULUERUNT — Dei oraculum et responsum per Pontificem, sive Eleazarum, sive, si is mortuus erit, per Phinees, ut ait Josephus, lib. V, cap. 1, filium et successorem ejus, Rationali ac *Urim et Tummim* indutum, uti jussisset Deus *Nam. xxvii, 21*. Id factum est in Silo, ibi enim adhuc residebat tabernaculum cum arca. Ita Josephus, qui et addit post Josue Israellem caruisse principem per octodecim annos, post quos ob invasionem regis Mesopotamie, Deus principem designavit Othonielem. Tunc ergo majores, scilicet principes tribuum, et concilium Sanhedrim gubernabat Rempublicam. Idem tradunt Hebræi in *Seder Olam*. Hi tamen octodecim anni interregni in annis quadraginta Othonielis includuntur, ut ostendam cap. IV, vers. 9. Ita Salianus et alii.

Tropologice, discant hic Principes ceterique, nec bellum, nec quid aliud arduum aggredi, nisi prius consulto Deo, uti fecere David, Josaphat, Ju-

das Machabæus, ac imprimis Moses et Josue, uti dixi *Josue* cap. II, vers. 2 et 9; a Deo enim pendet victoria felixque rei cuiuslibet progressus exitus.

2. DIXITQUE DOMINUS: JUDAS ASCENDET. — «Judas» hic est nomen proprium non viri et ducis, uti nonnulli autumant, sed tribus, *q. d.* Tribus Juda incipiet præliari. Ipsa enim erat omnium fortissima, generosissima, nobilissima et famosissima, ac in castris Israel primam tenebat aciem: unde Jacob ei promiserat sceptrum et regnum, *Genes. xlix, 10*, idque quia ex ea nasciturus erat Christus dux, rex, triumphator et debellator demonum, peccatorum, mortis et inferni. Porro tribus Juda sibi ducem belli creavit Caleb, ut videtur, cujus nota erat fortitudo, prudentia, virtus, auctoritas.

3. ET AIT JUDAS SIMEONI FRATRI SUO. — id est Judæi dixere Simeonitis, sive tribus Juda dixit tribui Simeonis. Vocantur autem hic fratres, peculiari ratione, quia scilicet tribus Simeon intra tribum et sinum Juda sortem ceperat, *Josue* xix, 1, alioqui omnes duodecim tribus erant fratres, quia prognate ex duodecim Patriarchis filii Jacob, qui inter se erant fratres.

5. ADONIBEZEC. — Alius est hic ab Adonisedec: hic enim erat rex Jerusalem, ille rex Bezece urbis in tribu Juda; hic cæsus a Josue, ille a Judæis; hic hebraice significat dominum justitie, ille dominum fulguris: *קִיץ* *bezece* enim est fulgur, eoruscatio. Apposite ergo Adonibezece instar fulguris omnes præcebat suo robore et sævitia, adeo que septuaginta regibus summitates manuum et pedum truncarat. Sic Poeta ait de utroque Scipione:

Duo fulmina belli Scipiadæ.

Sic Jacobus et Joannes a Christo vocantur «Boanerges», id est, filii tonitru, puta fulmina; hæc enim ex tonitru, quasi filii ex patre, nascendo prosiliunt.

6. CÆSIS SUMMITATIBUS MANUUM EJUS AC PEDUM (1). — Pro summitatibus Hebraice est כְּרוֹנוֹתֵי behonoth, id est pollicibus, ut vertunt Chaldaeus, Lyranus, Vatablus, Pagninus, Cajetanus et Noster, Ezechi xxi, 20, et alibi passim. Noster et Septuaginta hic vertunt, summitates, quod pollices in manu summi et potissimi sint. Unde pollex dictus a polleudo, a quod inter ceteros digitos virtute polleat, ait Isidorus. Hinc et Graeco ἀργύς, dicitur, quod oppositus ceteris manus digitis, illis quasi equipollet. Judei ergo pollices manuum pedumque amputarunt Adonibezeo, justo Dei iudicio et instinctu, ad postum talionis ejus superbiae et crudelitatis reddendam; ipse enim septuaginta regibus pollices amputarat.

Porro in hoc supplicio preter dolorem duo inerant, ait Serarius. Primum, ut qui mutilati si erant, neque arma deinceps tractare possent, neque pedibus effugere, quemadmodum ostendit in Augusto cap. xxiv, Saelonius, dum refert: « Equitem Romanum duobus adolescentibus, causa detrectati sacramenti, pollices amputasse, » Cicero, lib. III Offic., dum ait Athenienses Egeates pollices praecidisse: « Ut classe, inquit Valerius Maximus, lib. IX, cap. II, potens populus in certamen maritimarum virum secum descendere nequiret, » atque, ut adjicit lib. II Historia varia Elianus, « ea hinc ferre possent. »

Secundum, ut is ignavia quaedam velut exprobratio esset, quod manu ignavi, pedibus vero fugaces existissent. Unde poltroni apud Italos, Gallos et Belgas vocantur homines viles, desides, ignavi, quasi pollice trunci sive truncti. Audi Pierium, Hieroglyph. 36, cap. x: « Id polius rofæmms, robur validasque vires per pollicem significat, si subligatur quatuor reliquis ad viliam oppressis. Nam ea de causa ἀργύς a Graecis dicitur quod pari cum reliqua tota manu robore contendat, aliterisque manus vice fungatur, ut Galenus interpretatur. Apud Latinos autem, quod præcipue polleat, nomen habet: is enim dominatur in manu, nec sinistra cessat, quavis ea tota sit ignavia, neque minus quam tota manus semper in officio est. Quia et veteres hunc præstare alii intelligentes. Illam eum appellabant, quod in reliquorum dorsa unus omnium insiliret: aspirationem enim loco s litteræ positam ab antiquis inventas, et vice versa s pro h. Sed simpliciter est hallum ab ἄλμα, vel ἀλάμα, deducere, id enim salire est. Hominem bello inutilem ostendere qui voluit, manum abscisso pollice faciunt: digitus enim hinc summotus hominem actionibus et præsertim bello inutilem reddit. Eaque de causa legas graviter animadversum in nonnullos, qui bellum detrectandi causa, sponte sibi pollices amputarunt, ut a Senatu in C. Voctienum, vel ut alibi loquitur Volturnum. » Hos prius mucros vo-

(1) Hoc horrendo supplicii genere victores intendebant vitare quædam Hebraice esse idcirco ad Aram ferenda.

cabant, ait Ammianus, lib. XV. Itali polltronos. Sic Marcus Eremita (non Evangelista, ut quidam false putant) pollicem sibi amputavit, ne cogatur fieri sacerdos, ut legitur in Vita Patrum. Nolant Thalmudici in Sitcha, cap. x, quinque viros, qui in illa re quæ excollebant, plexi punitive sunt: scilicet primus, Samson in suo robore; secundus, Saul in collo illi; tertius, Absalom in capillo; quartus, Sedecias rex in oculis; quintus, Asa rex in pedibus. Sic dives epulo arsit in lingua, quæ arserat gula.

Simili modo fedifragis et falsariis, qui litteras regis aut monetam manibus suis vitant, manus praeciduntur. Unde Tertullianus, lib. V Contra Marcionem: « De manibus, ait, heretici præcidentis, non miror si syllabas subtrahat, cum paginam totas subducat. » S. Valerianus, serm. De Bono disciplina, cum ait: « Nemo cum sanam dexteram videt, falsitatis reo, debito jure supplicia judicet fuisse concessa. » In illiis desertores eadem abscissione mulctati. Nam de Anido Casio Vulcatius Gallicanus: « Mullis, ait, decertoribus manus excidit; aliis crura incidit ad poplites, dicens majus exemplum esse viventis miserabiliter criminosi, quam occisi. » Et postea ex Amililo Partheniano: « Manus nullis amputavit. »

7. SEPTUAGINTA REGES (reguli, id est principes; quæque enim urbs suam habebat regem, ut vidimus Josue xii, 9 et seq.) AMPUTATIS MANUUM AC PEDUM SUMMITATIBUS, COLLIGERANT SUB MENSA ERA CIBORUM RELIQUAS. — Scilicet pollices eis amputarat, ne rebellare vel effugere possent: ex fastu vero eis quasi canibus ciborum reliquias sub mensa projiciebat, ideoque ei penam talionis irrogarunt Hebraei. Sic Valerianus Imperator dum Christiana sacra conculcat, a Sapore Persa comprehensus, et quoties in equum ascenderet, conculcatus fuit, teste Eusebio lib. VII Hist. cap. IX. Idem contigit Bajazeto Turcarum Imperatori, qui Tamerlani sella canisque fuit. Cum enim eum jam captum interrogaret Tamerlanus: Si in tuam potestatem venissem, quomodo tu in meam venisti, quid fecisses mihi? Ille: Fecissem, inquit, caveam ferream, et in ea te posuissem. Te adversus te ipsum sententiam pronuntiasti, inquit Tamerlanus. Itaque illi accidit quod ipse fecisset, et in cavea fuit ad diem usque mortis.

Alexander Imperator, teste Lampridii, quemdam impostorem fumo ex stipulis ustulari jussit, præcone clamante: « Fumo punitur qui vendidit fumum. »

SECUT FECIT, ITA REDDIDIT MIHI DEUS. — Hoc est quod sancit Sup. xi, 7: « Per que peccat quis; per hæc etiam torquetur. » Eo pertinet illa Christi sententia Matth. xxvi, 32: « Omnes qui acciperint gladium gladio peribunt. » Et Apoc. xii, 40: « Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet: qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. » Et Genes. ix: « Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundatur sanguis illius, »

etc. Et Habaec II, 8, alloquitur Deus regem Babylonicis: « Quia, inquit, spoliasti gentes multas, spoliasti ut omnes qui reliqui fuerint de populis Israel. » Denique lex talionis exstat Ezechi xxi, 24: « Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, » etc. Sic Constantino Imperatori ab Irene matre oculi eruti sunt eadem die, qua ipse ante quinquennium Nicephorum patrum quasi imperium affectantem excecaverat, uti narrat Zonaras tom. III, qui et similia adit de Leontio Imperatore, ipsum scilicet naso fuisse trunctum et Imperio depulsam ab Absimaro, eo quod ipse Justinianum Rhinometum truncto naso Imperio exuisset.

Porro videtur Adonibezeo hac pena humiliatus in se reversus animum mentemque mutasse; nam et priorem suam crudelitatem confessus est, et Dei æquitatem prædicavit. Agnovit ergo poenitentem justum Dei in se vindictam, ideoque vocat eum Elohim, id est, justum iudicem et vindicem, eumque unum et solum, non plures, unde et dictus fuit in Jerusalem, id est, in agrum suburbanum Jerusalem, ait Josephus, ideoque in ipsam urbem Jerusalem; postquam eam expugnavit Judei, ait Hugo Victorinus, ibique mortuus: idque apto symbolo, quasi a peccatis ad poenitentiam, ab impietate ad veri Dei cultum, ex idolatriæ caecitate ad fidei pacisque visionem, a fastu ad demissionem, a blasphemia ad Dei laudem tractatus fuerit, ideoque Hebraei et vitam condonarunt, ait Magalianus. Quare Adonibezeo, id est, dominus fulguris, iresque fulguris factus est Adonisee, id est, dominus justitie, iustæque patientiæ et poenitentiae.

Symbolice demon, ait Serarius, est vere Adonibezeo, seu fulguris dominus: primo, quia de eo Salvafor, Luc. x, 18: « Videbam, ait, Satanam sicut fulgur de orlo cadentem. » Secundo, quia fulgur recte superbiam vanamque gloriam significat, quæ claritatis aliquantulum spargit, sed ita ut subito pertransata, momento evanescat, sæpeque fulminum et gravissimarum tempestatum initium sit. Est vero « Satana rex super universos filios superbie, » Job xli, 28. Iste Adonibezeo reges capiti, et quidem septuaginta, id est, quam plurimos, qui vero sunt qui illis potentia, dignitate, auctoritate, doctrina præstant.

8. OPPUGNANS ERGO FILII JUDA JERUSALEM, CEPERUNT EAM. — Prius Jerusalem capta fuerat a Josue, cap. x, 1, qui et regem ejus Adonisee occiderat; sed postea Jebusæi arcem Sion tenentes urbem recuperarunt. Unde hic rursus eam expugnare videtur Jebusæis extorsit David, II Reg. v, 7.

Porro Jerusalem proprie pertinebat ad tribum Benjamin; hic tamen dicitur expugnata a tribu Juda, quia hæc in urbe partem habebat, et quia Benjaminitis viribus suis diffidentes eam expugnandum tradiderunt Judæis, uti dixi Josue cap. x.

TRADENTES CUNCTAM INCENDIO CIVITATEM. — eo quod a Josue et Judæis subacta eis rebellasset, et quia Deus incendio volebat ab idololatria et supereribus purgari urbem, totamque renovari, in qua templum et Republicæ æque ac Ecclesie caput collocare stauerat. Sic jussit incendi Jericho, Ilii aliasque nonnullas Chanaanorum urbes.

10. CARIATHARE. — Hæc et sequentia usque ad vers. 16 andivimus Josue xii, 12, et cap. xv, vers. 13 et seq., ubi ea explicuit.

16. FILII AUTEM CINÆI COGNATI MOYSE, ASCENDERUNT DE CIVITATE PALMARUM, CUM FILIIS JUDA IN DESERTUM SORTIS ERAS, QUOD EST AD MERIDIEM ARAB, ET HABITAVERUNT CUM EO. — « Filii Cinæi, » id est, filii Hobab, qui erat filius Jethro soceri Moysi: Moses enim Sephoram filiam Jethro duxerat uxorem; inde Hobab, Sephoræ frater (alio nomine dicitur Cin et Cinæus, ait Hugo Victorinus et Serarius) ejusque posterii Cinæi, cognati, id est, affines Moysi, Mosi quasi cognato adhaeserunt, factique proselyti secuti sunt castra Hebræorum per desertum, et cum eis ingressi sunt in terram promissam. Ad hoc enim eos invitavit Moses, promittens eis id quod in ea erat optimum, Numer. cap. x, vers. 33. Quocirea Cinæis data est ab Hebræis civitas Palmarum, id est, Jethro palmas et palmatis, æque ac balsamo omniumque rerum copia abundans, non quasi Jethro a Josue solo æquata tam cito redivivita fuerit, sed quod civitas hæc æque ac cap. III captiuræ pro arca civitatis et agro civitati vicino.

Sed cur Cinæi, relicta Jerichunte adno amona et fertili, inde migrarunt in sterile desertum Arab? Rabbini causam dant, ut jungerent se tribui Juda et Othoniel principi, ac ab eo legem discerent; sed hæc discenda potius erat a Phineos pontifice et Levitis. Quare verisimilius credit Serarius, et ex eo Salianus, eos divinitus solitudinis desiderio monastice vite atque anachoreticæ rudia quedam fundamenta jecisse, quæ diu in Rechabitis aliquo modo propagata sit, Jerem. xxxv, ubi inter alia sine dono in tabernaculis diantur habitasse, quod de Haber Cinæo cap. IV Judicum etiam dicitur; Cinæi ergo fuere viri pii et religiosi, unde eorum posterii fuere Rechabite, adeo laudati a Jeremia, cap. xxxv, ac deinde Esseni, primi fere monastice professores, tan tempore celebrati a Philone, Josepho, Eusebio et S. Hieronymo, ut docui Num. x; 29. Hi ergo delicias carnis in Jerichunte, quasi mentis spiritusque rigorem et vigorem enervantes aspernati, paupertatis amantibus loca deserti et solitaria captarunt, ubi liberius et commodius contemplationi, virtutum exercitio et rebus divinis vacarent. Hinc Cinæi, Hebræos קַיִוִּי kinim, sunt lamentantes, scilicet ab hoc exilio ad cœlum suspirantes. Unde Throni Jeremia hebraice vocantur kinoth. Præleserunt ergo ipsi Elias, Elisae et filius Prophetarum, qui ante Christum: Anachoretis et Monachis, qui post Christum hædem in locis vitam solitariam vel monasticam

et dii eorum sint vobis in ruinam. 4. Cumque loqueretur Angelus Domini hæc verba ad omnes filios Israel, elevaverunt ipsi vocem suam, et flevērunt. 5. Et vocatum est nomen loci illius, locus Flentium, sive Laerymarum; immolaveruntque ibi hostias Domino. 6. Dimisit ergo Josue populum, et abierunt filii Israel unusquisque in possessionem suam, ut obtinerent eam: 7. servieruntque Domino cunctis diebus ejus, et seniorum qui longo post eum vixerunt tempore, et noverant omnia opera Domini quæ fecerat cum Israel. 8. Mortuus est autem Josue filius Nun, famulus Domini, centum et decem annorum, 9. et sepelierunt eum in finibus possessionis suæ in Thamnathare in monte Ephraim, a Septentrionali plaga montis Gaas. 10. Omnisque illa generatio congregata est ad patres suos, et surrexerunt alii, qui non noverant Dominum, et opera quæ fecerat cum Israel. 11. Feceruntque filii Israel malum in conspectu Domini, et servierunt Baalim. 12. Ac dimiserunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxerat eos de terra Egypti: et secuti sunt deos alienos, deosque populorum, qui habitabant in circuitu eorum, et adoraverunt eos; et ad iracundiam concitaverunt Dominum, 13. dimittentes eum, et servientes Baal et Astaroth. 14. Iratusque Dominus contra Israel, tradidit eos in manus diripientium: qui ceperunt eos, et vendiderunt hostibus, qui habitabant per gyrum, nec potuerunt resistere adversariis suis; 15. sed quocumque peregre volitasset, manus Domini super eos erat, sicut locutus est, et juravit eis: et vehementer volitasset, manus Domini super eos erat, sicut locutus est, et juravit eis: et vehementer afflicti sunt. 16. Suscitavitque Dominus iudices, qui liberarent eos de vastantium manibus; sed nec eos audire voluerunt, 17. fornicantes cum diis alienis, et adorantes eos. Cito deseruerunt viam, per quam ingressi fuerant patres eorum: et audientes mandata Domini, omnia fecere contraria. 18. Cumque Dominus iudices suscitaret, in diebus eorum flectebatur misericordia, et audiebat afflictorum gemitus, et liberabat eos de cæde vastantium. 19. Postquam autem mortuus esset iudex, revertebantur, et multo faciebant peiora quam fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, servientes eis, et adorantes illos. Non dimiserunt ad inventiones suas, et viam durissimam, per quam ambulare consueverunt. 20. Iratusque est furor Domini in Israel, et ait: Quia irritum fecit gens ista pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, et vocem meam audire contempsit; 21. et ego non delebo gentes quas dimisit Josue, et mortuus est: 22. ut in ipsis experiar Israel, utrum custodiunt viam Domini, et ambulent in ea, sicut custodierunt patres eorum, an non. 23. Dimisit ergo Dominus omnes nationes has, et cito subvertere noluit, nec tradidit in manus Josue.

1. 1. ASCENDITQUE ANGELUS DOMINI DE GALGALIS AD LOCUM FLENTIUM. — Primo ergo Angelus hic apparuit in Galgalis, ut ex loco Hebræos memores redderet professionis et obedientiæ Deo prestandæ, a se susceptæ et promissæ. In Galgalis enim se suero Circumcisionis ritu initiaverant et professi erant se legem Dei a Mose latam servaturos, sicut nos in baptismo profiteremur legem Christi. Ex Galgalis vero transtulit se Angelus ad locum, qui postea vers. 3, ab eventu dictus est Flentium, quo Israelitæ, hostium et miseriarum sanarum sensu pressi, suam calamitatem deplorantes convenisse videntur, vel communi consilio, ut ibi de remedio inter se consultarent, vel potius moniti Angeli, qui apparet in Galgalis videtur monuisse Hebræos, ut ad locum Flentium se conferrent: habere enim se quod eis ibidem diceret, quodque salutatis remedium suggereret.
- Porro Rabbinii censent hunc Angelum fuisse Phinees Pontificem: sed certum est fuisse proprie

dictum Angelum: probabile est fuisse S. Michaelem, tum quia ipse erat preses et tutor Synagoga, uti jam est Ecclesiæ; tum quia idem apparuit Josue, cap. v, vers. 13, initio gubernationis suæ docens et dirigens eum. Unde videntur ibi apparuisse, modumque suggestisse Hebræis impetrandi a Deo iudicis, qui eos a servitute liberarent. Quocirca hic Angelus loquitur in persona Dei, sicut legalis loquitur in persona sui Regis, ac populus putabat eum esse Deum, non Angelum. Ait enim: « Eduxi vos de Egypto, » etc. Denique apparuit hic Angelus, alque hæc Hebræis dixit non vivente adhuc Josue, ut voluit Abulensis et Tornielius; nam vivente Josue Hebræi colerunt Deum verum, sed post ejus mortem, cum nova progenies succresceret, ac cum vicinis gentibus, præsertim Tyriis et Sidoniis, conversans; ab his utpote divitiis didicisti colere eorum idola, Baalim et Astaroth. Ita Procopius, Cajetanus, Serarius, et favet S. Augustinus.

2. ITA DENTAXAT, UT NON FERIRETIS FORDES CUM HABITATORIBUS TERRÆ. — ne ipsi vos ad sua idola et scelerata conversando pellicerent. Vult ergo Deus hæc federa: quare illa Hebræis fuisse illicita, at non statim irrita; Hebræi enim in euntis fedus cum Chanaanis, licet illicite, post contractum tamen de eo initium tenebantur illud servare, præsertim si juramento id confirmasset: tum quia hoc existit jus nature et gentium, alioqui enim tollerentur omne commercium omnisque hominum societas, si federa et pacta violare liceret: tum quia hoc exigebat reverentia nominis divini in juramento invocati, ne peccare viderentur si illud violarent: tum denique quia Chanaani nesciebant Deum veritatis, multo minus fritrassæ hæc cum eis federa: quare valde scandalizati fuissent, si Hebræi ea violassent, ac tam ipsos quam Deum et religionem eorum blasphemassent. Postquam tamen eis palam constitit Deum hæc federa veritatis, scandalizari non potuerunt, si Hebræi Deo obedientes illa resciderent. Unde Esdras, lib. I, cap. ix, irritavit et separavit matrimonia Hebræorum cum gentibus contra legem Dei contracta. Etsi enim vera erant rataque, tamen in ea lege erant solubilia per libellum repudiæ a Deo eis concessum, si justa subesset causa, ut hic erat disparitas cultus, et periculum perversionis ab infidelibus, quod subibat conjux fidelis.

3. QUANTOQUE NOLEVI (ET ETIAM) NOLI, ITAQUE SALTATO ET DECEPTO) BELFRE EOS A FACIE VESTRA, UT HARBATIS HOSTES (QUI VOS PUNIANT, AFFLIGANT, ET AD DEUM REDIRE COMPELLANT), ET DI-ROBAM SINT VOBIS IN RUINAM. — Totum in hac posteriore parte consecutive accipiendum est, non casualiter. Nec enim Deus sanctissimus poterat intendere hanc Hebræorum ruinam, lapsusque in idololatriam, sed tantum permittere ad puniendum præcedentia eorum peccata, q. d. Permissi vos a gentibus, quas contra meum jussum toleratis, deduci ad colendos eorum deos, ut deinde vos castigarem et exterminarem: ruina enim in culpam permittit Deus ob ruinam in penam; hæc enim est pars castigare intendit. Non enim permittit Deus malum culpe, nisi hoc sine, ut ex eo eliciat bonum, vel miserandi, vel si noluit tui misericordia, puniendi, puta ostendendi suam clementiam in condonando, vel justitiam et vindictam in castigando, ut docet S. Augustinus, S. Thomas categorice Theologi.

4. AD OMNES FILIOS ISRAEL. — ad totum eorum Israelitarum, sive ad omnes qui convenerant.

5. ET VOCATUM EST NOMEN LOCI ILLIUS LOCUS FLENTIUM SIVE LACRYMARUM. — Septuaginta *λακρυμαριον*, id est locus *Plangentium*, ab eventu jam dicto, quia, ut dixi vers. 4, filii Israel audita comminatione Dei per Angelum, « levaverunt voces suas et flevērunt. »

Quæres, quis, et ubi fuit hic locus Flentium, sive *Λακρυμαριον*? Respondet Adrichomius fuisse juxta Galgal, inde enim ascendit Angelus. Alii putant fuisse Silo, ibi enim erat arca; unde eo

confluebat populus ad sacrificandum, quod et hic fecit. Hinc sequitur: « Immolaveruntque ibi hostias Domino. » Verum dico locum Flentium fuisse in tribu Juda, juxta Jerusalem a parte Occidentali, in sylvâ, sita ultra vallem Raphaim, quæ a tergo habebat Philistinos. Id iam esse liquet ex eo quod David in hac eadem sylvâ latuit, cum Philistinis in valle Raphaim, ad motum circumnum arborum sylvæ, aggressus cecidit, II Reg. v, 24. Hunc enim locum fuisse « in sylvis, quæ loca Flentium appellata sunt, » disertè ait Josephus, lib. VII *Antiq.* iv, et clare Septuaginta, II Reg. v, 23: *Accedes, inquit, ad eos prope Clauthmona* (id est locum Flentium), *et erit cum audieris vocem collisionis a sylvâ Clauthmonis, tunc descendes ad eos.*

Nimirum voluit Deus hunc locum Flentium esse exemplum perpetuum Hebræis ad agendam penitentiam in fletu et lacrymis, quoties ipsi ex lege quotannis Jerosolymam ad templum oraturi et sacrificaturi pergerent.

Tropologie *Καθαρων*, sive locus Flentium, est terra et vita hæc hominum, a Deo ob Adæ peccatum exulantiæ. Adam enim, et nos in eo, « paradiso ejecti sumus in hanc vallem lacrymarum, ut penitentia peccatum omne expiemus, ideoque damnati sumus ad mille labores, doloros ipsamque mortem, *Genes. iii, et Psalm. lxxxiii, 6.*

Rursum locus Flentium est penitentia et compunctio, ad quam concionator instar Angeli hujus populum excitare debet, « ut moveat placentium, non plausum, » ait S. Bernardus; nam, ut idem ait, serm. 39 in *Cant.*: « Lacrymæ penitentium vinum sunt Angelorum, quod in illis vitæ odor, sapor gratiæ sit, indulgentiæ gustus, reconciliatiōnis jucunditas, sanctis redeuntis innocentie, serenatæ suavitas conscientie. » Vide Climachum, gradu 3 *De penitentia*, ubi miram priscorum compunctionem et lacrymas recenset in loco Flentium, quem carcerem vocabat B. Antiochus, *hom. 107*: « Rorulente, ait, adspersis lacrymarum, ut dulcor mellis sint cordi, ad suave fragrans thymiana apud Deum. » S. Chrysostomus, *homil. 6 in Math.*: « Sicut, inquit, post vehementes imbres mundus aer ac purus efficitur, ita etiam lacrymarum pluvius serenas mentis acquirit atque tranquillitas, omnisque illa de peccatorum tenebris effusa caligo dissolvitur. Etsi sicut ex aqua et spiritu, sic rursus ex lacrymis et confessione purgamur. »

IMMOLAVERTQUE IBI HOSTIAS DOMINO. — Licet enim proprius immolandi locus esset in templo et ante templum in tabernaculo, quod tunc erat in Silo; tamen graves ob causas Judei subinde, ubi immolabant, uti fecit Samuel in Bethshem, I Reg. xvi, 4 et 5, ac David in area Arona Jahu-sei, II Reg. xxv. Nam eo ipso quod ibi apparebat Angelus, et populum ad Deum propitiandum hortabatur, videbatur locum sanctum indicare, et multoque potestatem ibi sacrificia offerendi facere. Addunt correcti Septuaginta ascendisse Angelum

istum etiam ad Bethel et domum Israel: quo significatur eum varias Israelitarum urbes pervolasse et incolas Silentem coegisse; vel per Bethel et domum Israel intelligendi Bethelite et Israelite qui eo loco convenerant. Ita Serarius.

6. DIMISIT ERGO JOSUE POPULUM. — Est hic hysterion propter repetitum enim ex fine precedentis libri Josue, gesta ejus quedam, ut inde comode et ordinato ad Judicium, qui ei succedere, institutionem et originem transeat. Hic enim liber conexus est libro Josue, et historia Judicium pendet ex historia Josue, quasi a sui principio. Altius ergo a primo sui exordio, puta a Josue, accessit hic Judicium primordia (1).

9. IN THAMNATH SARE. — Hebraea et Septuaginta, in *Thamnath cheres*, id est, in imagine solis, quae sepulcro Josue insculpta est, eo quod ipse siliteri solem, ideoque urbs ejus *Thamnath sare* per metathesin dicta est *Thamnath cheres*. Vide dicta Josue, xxiv, 30.

10. ET SERVIERUNT BAALIM, — id est idolis, sive diis Gentium; nam per *Baalim* significantur omnes dii masculi, sicut per *Astaroth* omnes deae feminae. Porro *Baal* in singulari hebraice significat Dominum; unde antonomastice Deum suum vocarunt *Baal*, id est Dominum absolute. Primus autem *Baal* fuit Nemrod, quem coluere Assyrii; Nemrod autem fuit *Baal*, sive Belus pater Nini, mariti Semiramidis. Idem ergo sunt *Baal*, *Bal*, *Beel*, *Bel*, *Belus*, etc. Ab Assyriis idolum et cultus *Bel* transit ad Babylonios, ut patet *Daniel* xiv, 2, a Babylonis ad Sidonios et Phoenices: inde omnia idola et dii Gentium, nomine dilatato, dicti sunt *Baal*, *Bel*, *Baalim*. Unde a deorum, vel a locorum et eventuum varietate dicti *Beelphegor*, id est Priapus; *Beelzebub*, id est Deus musca; *Beelsephon*, id est Deus Aquilonis, vel Deus absconditus, puta Mercurius, *Baal Gad*, id est Deus virtutis, *Baal scemes*, id est Deus sol, etc. Vide dicta *Genes* x, 40. Inde a *Baal* composita sunt nomina Punicia (haec enim lingua affinis est Hebraea): *Annibal*, id est castrorum Dominus; *Asdrubal*, id est villarum vel atriorum Dominus; *Muthumbal*, id est mortis Dominus; *Adherbal*, *Maharbal*, *lhohal*, *Jerobaal*, etc. Ita S. Augustinus hic; *Quest.* XVI.

13. SERVIENTES BAAL ET ASTAROTH. — «Astaroth.» Querres primo, cujus linguae sit haec vox, undeque dicta? Sidas in *Astarte* censet esse vocem Graecam, dictam ab astro: «Ab astro, inquit, cognomen fecerunt; ipsi enim esse Luciferum fabulantur.» Et Phavorinus in *Astarte*: «Astarte, ait, astri simularum; ipsum astrum Lucifer, » quod Venerem nuncupant. Sic et Etymologicus, qui et causam addit: Praeses enim astrorum est Dea haec. Unde nonnulli censent *Astartem* esse *Asteriam* deam, filiam Phoebi et Cei, quam Perses in uxorem duxit, de qua Hesiodus in *Theogonia*.

(1) Dimisit pro dimiserat.

Verum errant. *Astaroth* enim est vox Syra, non Graeca significans oves, praesertim feminas, cum mammis turgent, et agnos suos lactant, ita dicta ab *אָתָר atar*, id est multiplicare, quod sint foecundae, et in Syria multos per annum pariant agnos; atque ab *עָשָׂר ascar*, id est ditare, quod caseo, lana, lacte, fetu heros suos ditare; unde veterum opes erant in ovibus, non in auro et argento.

Quocirca multi censent *Astartem* esse *Venerem* cognomento *מִלְחָמָה milchama*, id est *multinomeam*, vel polius *מַגִּין מַגִּמָּה maginam*, id est *maginamameam*, quod magnas haberet mammas, quod symbolum erat fecunditatis, qualis est in ovibus feminis. Inde ergo haec Dea ab ovibus effecta est a Tyris et a Sidoniis, ut ab ea ovium fecunditatem impetrarent, itaque ditarentur et bearentur. Hebraice enim *עָשָׂר ascar* tam beare quam ditare significat, quia dives a mundo aestimatur beatus. Unde Cicero, lib. III *De Natura Deorum*: «Quarta, inquit, Venus Syria, Tyroque concepta, quae *Astarte* vocatur, quam Adonidi nupsisse traditum est.» Sic et Herodotus, lib. I, Diodorus, lib. II, cap. II, Theodoretus, lib. I *Reg.* IV, 14, ibique Procopius, Aquila et Scholiastes Graecus, cap. VII. Audi et S. Hieronymum in *Vita S. Hilarionis*: «Cum insignito agmine monachorum pervenit Elusam eo forte die, quo anniversaria solemnitas omnium oppidi populum in templum Veneris congregaverat. Colunt autem illam ob Luciferum, cuius cultui Saracenorum natio dedita est.» Scribit Epiphanius, *haeresi* 33, matrem Melchisedech dictam *Astaroth* sive *Asteriam*. Quid, si haec a posteris culta fuerit ut Dea, indeque Deae dicta sint *Astaroth*?

Porro «Astaroth» est numeri pluralis, tum ad emphasim et honoris causa, ut hanc Deam plurimum, imo omnium rerum dominam esse significarent, quod rebus omnibus homines ditare possit, indeque Deus hebraice vocatur Adonai, et Adomin, Elohim in plurali, tum quia *Astartes* nomen ad quilibet Deas feminas translaturum est. Erat enim *Astarte* Babyloniorum, quam S. Epiphanius, *haeresi* 49, *Dianam* vocat; alia Carthaginiensium, quam S. Augustinus hic, *Quaest.* XVI, asserit fuisse Junonem; alia Edessenorum, quam Lucianus ait fuisse Lunam. Haec enim fetus piscium, avium, ovium, dum plena est, multiplicat, itaque homines dilat. Primitus enim prisci gentiles ignorantes Deum verum adorabant Solem et Lunam, a quibus omnis in terra fertilitas manat: unde eos Romani vocabant Jovem et Junonem; *Aegypti* Osiridem et Isidem; Syri *Baalim* et *Astaroth*. Quia enim ipsi videbant in terra fecunditatem provenire praesertim a Sole et Luna, per calorem et pluviam, quibus terram humectant et fecundant, hinc eos ut Deos coluere: haec enim sunt duo primaria astra in terram influentia. Accidit et tertium, scilicet stella Veneris sive Luciferi Lunam ceteris stellis clarius emi-

cat. Unde veteres dixerunt Venerem esse Lunam maioram, Lunam vero esse Venerem majorem. Quocirca Herodianus, libro V, *Astartem* vocat *Ἀστάρτην, Astroarchem*, id est astrorum primatam et principem. Et Philo Bibliensis: *Astarte*, ait, imposuit proprio capiti regni insignis tauri caput, ut corniculatam Lunam significaret. Hinc et *Astaroth*, urbi in qua *Astarte* colebatur, cognominatur *קַרְנַיִם carnaim*, id est *bicornis*, ob duo Lunae cornua: quare nonnulli suspicantur hanc esse illam urbem, quam Plinius, lib. V, cap. XX, *Carne* nominat. Alludit quoque hoc nomen *Carnaum* ad cornua arietum et ovium, ut significetur cornulorum gregis copia, ait Marinus in *Lexico*. Hebraice enim *קָרָן keren*, id est *cornu*, aequae ac *קָן sac*, id est *saccus*, in plurimas gentium linguas manavit.

Porro «Astaroth» proprie quidem significat oves, ut dixi: si tamen per dieresim legas *עַשְׂרֵת אֲשֵׁרֶת asereth*, significat *lineam legum*, ait Pagninus, quia idola et idololatria instar lineae consumunt omnes hominis facultates, leges, virtutes, opes et vires. Diabolus enim ita sui cultores ludificat, ut eis temporalia promittat, aeterna adimat, sed temporalia modica quibus eos lactavit auferat. Ipse enim est tyrannus, ac sicut Deum odit pessime, sic et dei creaturas, praesertim homines, ut non nisi eorum damnum, noxam, exitium tam corporis quam animae sitiat.

Tropologica, «Astaroth» cuique est sua compulsiuitas; nam, ut ait Origenes, *hom.* 2: «Unusquisque quod praeter se colit, quod super omnia miratur et diligit, hoc ei Deus est.» Sic guloso «Deus venter est,» ait Paulus, *Philip.* III, 19; et Virgilius, lib. IX *Aeneid.*:

Sua cuique Deus est dira cupido.

Et alter:

Ambitiosus honos, et opes, et blanda voluptas.
Haec tria pro trino numine mundus habet.

14. ET VENDIDERUNT HOSTIBUS. — Hebraea et Septuaginta, et *vendidit*, scilicet Deus, *q. d.* Deus Israelitas quasi idololatrias vendidit, id est tradidit hostibus, ut eos vexarent, spoliarent, in servitutem redigerent, occiderent. Noster pro *וַיִּמְכְּרוּם* *vaimkerom*, id est *vendidit eos*, legit *vaimkerum*, id est *vendiderunt eos*.

15. MANUS DOMINI SUPER EOS ERAT. — «Manus,» scilicet vindix, vindicans et flagellans, *q. d.* Vindicta Dei ubique eos insequabatur, exagitabat et male muletabat.

19. VIAM DURISSIMAM, — quia erant inobedientes et dure cervicis: via ergo durissima erat eorum impia et obstinata, colendi idola, aliaque scelera patrii consuetudo (1).

22. UT IN IPSIS EXPERIAR ISRAEL. — Ut scilicet per experientiam ostendam et palam faciam an

(1) Iniquitatis via est impis durissima ob sua jurgia et scelera.

Israelita me colant meamque legem custodiant, an vero Chananeorum idola. Nam Deus ipse, ut pote cui omnia sunt praesentia, quique omnia, etiam futura una mentis cernit in ictu, non eget experientia, quia ipse omnia praesentit et praenoscit antequam fiant. Porro haec Dei experientia consistebat in permissione occasionis et tentationis, quae hic Hebraeis objiciebatur. Nam Judei simul viventes cum Chananeis vicinis, cum eisque conversantes, ab eis sollicitabantur ut secum sua idola colerent. Ita Abulensis. *Secundo*, «ut experiar,» hoc est, ut omnibus notum fiat Israelitas me colere, quando subtrahentes se a communiione et vita Chananeorum, me opulantes eos superabant; et vice versa quod me colant, quando eis adherentes, ab eis superabantur et dire affligentur. Ita Tyrannus et Dionysius. *Tertio* et germanius, «ut experiar,» hebr. נִסְיוֹן *nasson*, id est *ut tentem eos*, hoc est ut eos stimulem, pungam, affligam, atque hoc stimulo et afflictiione problem et experiar (hoc est ita me geram ac si vellem experiri, et per experientiam ignofo alioquo cognitionem exquirere. Est catachresis: Deus enim omnia novit ab aeterno, sed experiri dicitur anthropopatha; cum rem occultam probando vel tentando manifestam facit); «utrum ipsi custodiant,» hoc est, utrum ipsi custodire velint «viam (legem) Domini:» hactenus enim custodierunt viam, id est legem Baalim, id est idolorum, quae coluerunt, uti paulo ante dixi. *¶ Custodiant* ergo significat actum non perfectum vel proficentem, sed inchoantem, ac mutata mente destinatum et incipientem, *q. d.* Israelita hactenus me relicto coluerunt idola; permittam ergo eos a Chananeis affligi, ut experiant per hanc afflictionem ad cor redeant, et ad me melius cultum revertantur, itaque incipiant custodire meas leges a Mose sancitas. Quod si fecerint, ego eos a Chananeorum tyrannide et oppressionem liberabo: si non fecerint, permittam eos gravius ab illis affligi, contundi et opprimi. Porro multi inter Israelitas erant sani in fide, nec deflexerant ad colendum Baal, sed persistebant in avita patrum religione veroque unius Dei cultu: hos Deus per Chananeos probare et experiri voluit, «utrum custodiant,» id est custodire pergant «viam (id est legem) Domini:» utrum scilicet minis et plagis Chananeorum terrii, vel prosperitate, opibus et commodis eorumdem allecti, a Deo vero ad eorum idola desciscerent, cum eisque commercia et connubia contraherent; an vero constanter haec omnia contemnerent, solique Deo suo fideliter firmiterque adhererent: quod si facerent, a jugo Chananeorum eos liberarem; sin autem, illo durius opprimi permitterem, siquo eos erudirem, doceremque mihi servire, non idolis. Unde Noster hebraice *nassot*, mox cap. seq. vers. 4, vertit, «ut erudiret in eis Israel;» per Chananeos enim Judei experti sunt, quam Deus flagellet apostatas a Deo ad idola desciscentes; quamque li-

beret et tueatur, prosperetque eos qui in sui cultu firmiter persistunt, aut ab idolorum cultu penitentes ad Deum redeunt.

Hinc sensui apte insitit tropologia, quam affert S. Gregorius, lib. III *Dialog.*, cap. XIV, in fine: « Dominus, inquit, Chananeos diutius reservavit, ut in eis experiretur Israel, quia nonnunquam, ut dictum est, eis etiam quibus magna dona tribuit, parva quaedam reprehensibilia relinquit, ut semper habeant contra quod bellum gerant, et devictis magnis hostibus mentem non erigant, quando eos adhuc adversarii etiam minimi fatigant. Filii itaque ut miro modo una eademque mens et virtute polleat, et ex infirmitate lassent, quatenus et ex parte constructa sit, et ex parte conspiciat esse destructum, ut per bonum quod quaerit et habere non valet, illud servet humiliter quod habet. » Hinc et S. Bernardus: « Dehinc, inquit, velis nolis in terra tua habitat (scilicet conspicuentia in carne), subjugari potest, exterminari non potest. »

Permisit ergo Deus Chananeos nonnullos, nonnihilque omnes a Josue excindi a Chananea variis de causis. *Primo*, ut ipsi Hebraeorum apostasiam et idololatriam sua oppressione castigarent. *Secundo*, ut Deus experiretur an hac afflictione ad se redirent, imo eos redire quasi compelleret. Erant enim Chananei quasi stimuli pungentes Hebraeos, cogentesque ad Deum colendum, ejusque opem implorandam, ut hostium oppressione ipsos liberaret. *Tertio*, quia non sufficiebant Hebraei ad omnem terram Chananeorum incolendam et excolendam, Chananeis ergo ejus partem permisit, ut ipsi eam colerent, ne a lupis et feris illa occuparetur cum damno et noxa Hebraeorum. Hanc rationem dat Deus, *Exod.* XXII, 29: « Non ejiciam, inquit, eos a facie tua anno uno, ne terra in solitudinem redigatur, et crescant contra te bestiae. » *Quarta* causam dat cap. seq., vers. 2: « Ut postea discerent filii eorum certare cum hostibus et h.ere consuetudinem preliandi, » ut scilicet vitarent otium, quod ignavia omnisque malitiae est causa, utque bellis assuescerent, quae crebra habitari erant cum vicinis gentibus, uti habuit David.

Simili de causa olim cum ventilaretur Romae in Senatu an delenda esset Carthago jam quasi

subacta, ac Cato suaderet urgeretque delendam, utpote Romanis tam periculosam et infestam, Scipio Nasica suavit et persuasit non esse delendam ob belli et bellandi exercitium, ut scilicet Carthago esset eos juventutis Romanae, qua Romani discerent bella gerere, militia assuescerent, corda et corpora ad frigoris, aestus, famis omnisque incommodi tolerantiam obduerent, idque recte et sapienter; nam deleta Carthagine vietas Romanorum otio, inertia et luxu elanguit et defluxit. Unde Juvenalis, *Satyra* 6, causam cur prisci Romani fuerint casti, sobrii, vigiles, hanc dat:

Proxiom urbi
Annibal, et stantes collina in rope mariti.
Nunc patimur longae pacis mole, savior armis
Luxuria locabat, totumque ulciscitur orbem.

Hinc et Spartani non permisissent suo regi delere urbem hostilem, dicentes: « Noli abolere colem juventutis nostrae. »

Hinc vicissim Lycurgus, teste Plutarcho in ejus Vita, sanxit ne Lacedaemones cum iisdem hostibus dum saepeque bellarent: ne videlicet docerent eos arma tractare, itaque sua militari arte et industria tandem Lacedaemones superarent et subjugarent. Idem principium et militare et politicum habet et observat Turea. Quod circa Agesilao Sparte regi assidue cum Thebanis bella gerenti, et in pugna quadam vulnerato false dixit Antalcidas: « Pulchram a Thebanis mercedem reportas, quos invitos et nescientes pugnare docuisti. » Nam nunquam bellicosiores fuere Thebani, quam dum a Spartanis sive Lacedaemoniis bello crebro fuere impelliti.

Tropologicam causam dat Abbas Daniel apud Cassianum, *Collat.* IV, cap. VI, dicens: « Quam utique pugnam non invidens Deus quieti Israelis, nec male eidem consulens, sed sciens esse utilissimam, reservavit, ut dum gentium semper istarum impugnatione deprimeretur, nunquam sentiret auxilio Domini non egere, et ob id semper in ejus meditatione et invocatione persistens, nec inertia solveretur, nec bellandi usum et exercitia virtutis amitteret. Frequenter enim quos superare non potuerant adversa, securitas et prosperitas deiecerunt. »

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Hebraei ob conjugia cum Chananeis inita, indeque secutum idolorum cultum, tyrannorum servitute pressi, penitentes invocant Dominum, qui eos liberat primo a Chusan rege Mesopotamiae per Othonielem, qui primum fuit primus eorum Juxta et Princeps; secundo, vers. 12, ab Eglon rege Moab per Aod, qui fuit secundus Juxta; tertio, vers. 31, a Philistinis per Samgar, qui fuit tertius Juxta.

1. Haec sunt gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israel, et omnes qui non noverant bella Chananeorum: 2. ut postea discerent filii eorum certare cum hostibus, et habere consuetudinem preliandi: 3. quingue satrapas Philistinorum, omnemque Chananeum, et Sidoniam, atque Hevaeum, qui habitabat in monte Libano, de monte Baal Hermon usque ad introitum Emath. 4. Dimisitque eos, ut in ipsis experiretur Israel, utrum audiret mandata Domini quae praeceperat patribus eorum per manum Moysi, an non. 5. Itaque filii Israel habitaverunt in medio Chananeis, et Hethaeis, et Amorrhaeis, et Pherezeis, et Hevaeis, et Jebusaeis: 6. et duxerunt uxores filias eorum, usque filias suas filii eorum tradiderunt, et servierunt diis eorum. 7. Feceruntque malum in conspectu Domini, et oblitii sunt Dei sui, servientes Baalim et Astaroth. 8. Iratusque contra Israel Dominus, tradidit eos in manus Chusan Rasathaim regis Mesopotamiae, servieruntque ei octo annis. 9. Et clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis salvatorem, et liberavit eos, Othoniel videlicet filium Genez, fratrem Caleb minorem: 10. fuitque in eo Spiritus Domini, et judicavit Israel. Egressusque est ad pugnam, et tradidit Dominus in manus ejus Chusan Rasathaim, regem Syria, et oppressit eum. 11. Quievitque terra quadraginta annis, et mortuus est Othoniel filius Genez. 12. Addiderunt autem filii Israel facere malum in conspectu Domini, qui confortavit adversum eos Eglon regem Moab: quia fecerunt malum in conspectu ejus. 13. Et copulavit ei filios Ammon, et Amalec: abiitque et percussit Israel, atque possedit urbem Palmarum. 14. Servieruntque filii Israel Eglon regi Moab decem et octo annis: 15. et postea clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis salvatorem vocabulo Aod, filium Gera, filii Jemini, qui utraque manu pro dextera utebatur. Miseruntque filii Israel per illum munera Eglon regi Moab. 16. Qui fecit sibi gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palmam manus, et accinctus est eo subter sagum in dextro femore. 17. Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis. 18. Cumque obtulisset ei munera, persecutus est socios, qui cum eo venerant. 19. Et reversus de Galgalis, ubi erant idola, dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad te, o Rex. Et ille imperavit silentium: egressisque omnibus qui circa eum erant, 20. ingressus est Aod ad eum; sedebat autem in aestivo cubiculo solus, dixitque: Verbum Dei habeo ad te. Qui statim surrexit de throno. 21. Extenditque Aod sinistram manum, et tulit sicut de dextro femore suo, infixitque eam in ventre ejus, 22. tam valide, ut capulus sequeretur ferram in vulnere, ac pinguis adipe stringeretur. Nec eduxit gladium, sed ita ut percussisset, reliquit in corpore: statimque per secreta naturae alvi sterocora proruperunt. 23. Aod autem clausis diligentissime ostiis cubiculi, et obfirmatis sera, 24. per posticum egressus est. Servique regis ingressi viderunt clausas fores cubiculi atque dixerunt: Forsitan purgat alvum in aestivo cubiculo. 25. Expectantesque diu donec erubescerent, et videntes quod nullus aperiret, tulerunt clavem: et aperientes inveniunt dominum suum in terra jacentem mortuum. 26. Aod autem, dum illi turbarentur, effugit et pertransiit locum idolorum. Venitque in Seirath: 27. et statim